Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnes padomes, Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Zinātnieku savienības laikraksts

21 (605) ISSN 1407–1479 2020. gada 21. decembris

Foto: G. Kļaviņš

DIVI PRĀTI, VIENA DOMA PAR ZINĀTNI: *KĀ DZĪVESVEIDS UN NEPABEIGTA GRĀMATA*

Viņš ar Latvijas Lauksaimniecības universitāti un zinātni ir saistīts jau 47 gadus, bet viņa – 44 gadus. Viņš ir Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) goda doktors, bet viņa LZA akadēmiķe, turklāt nupat novembrī ievēlēta kā LZA ģenerālsekretāre. Abi savu zinātņu nozaru izcili pārstāvji un nopelniem bagāti zinātnieki, kuru vārdi liekus komentārus neprasa. Kas viņi ir? **BAIBA un PĒTERIS RIVŽAS** jeb ***Baigi Gudrā*** un ***Mehs*****,** kuri kopā ir ne vien akadēmiskajā darbā un zinātnē, bet arī ģimenē. Tuvojoties svētku laikam, Latvijas Zinātņu akadēmijas laikraksts "Zinātnes Vēstnesis" aicināja viņus uz sarunu par profesionālās karjeras izvēlēm, zinātni un kopīgo dzīvi.

Kā savulaik katrs no jums izvēlējās virzienu, kurā studēt? Kāpēc ekonomika un kāpēc inženierzinātnes?

Dr.habil.oec. **Baiba Rivža**: Jelgavas 2. vidusskolu (tagad Jelgavas Valsts ģimnāzija) es beidzu ar sudraba medaļu, jo man padevās visi priekšmeti un matemātika tajā skaitā – to vajadzēja likt lietā (jāatzīst, skolas gadu iesauka jeb, mūsdienīgi runājot, niks man bija Baigi Gudrā. Te gan jāsaka paldies arī manam vārdam un uzvārdam – Baiba Gūtmane). Turklāt mana dzīvesgudrā mamma rosināja, ka ir jāstudē kaut kas "nopietns", ar ko var gūt mūžā garīgu un materiālu pamatu, tāpat jāizvēlas studiju vide, kur piecus gadus (kādreizējais studiju ilgums) apkārt ir ne tikai meitenes un ir iespējams atrast vīru.

Turpinājums – 3.lpp.

Foto: Privātais arhīvs

PAR LATVIJAS ZINĀTNI, PAŠIZAUGSMI UN DZĪVES KVALITĀTI

Gada nogalē Latvijas Zinātņu akadēmijas laikraksts "Zinātnes Vēstnesis" uz sarunu aicināja Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Senāta priekšsēdētāju, bijušo RSU rektoru, Paula Stradiņa klīniskās universitātes slimnīcas Ķirurģijas klīnikas vadītāju, LZA īsteno locekli profesoru **JĀNI GARDOVSKI** un RSU Medicīnas fakultātes Pediatrijas katedras vadītāju, Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas Bērnu slimību klīnikas vadītāju, LZA īsteno locekli profesori **DACI GARDOVSKU**.

Ko jums nozīmē attīstība un pašizaugsme un kā nodrošināt paši savu attīstību?

D.G.: Mums abiem, neskatoties uz saviem gadiem, attīstība un pašizaugsme ir ļoti svarīga, un tā mums sagādā gandarījumu. Mēs visu laiku kaut ko mācāmies un cenšamies pilnveidoties. Tas dzīvi piepilda ar optimismu. Mums katram ir savi uzdevumi, kas ikdienā jāpaveic, tomēr ar to darba diena nebeidzas. Tēlaini izsakoties, attīstība man atgādina rožu ceļu, pa kuru ir jākāpj augšup, kamēr vien cilvēks ir dzīvs. Ceļā jārēķinās arī ar ērkšķiem, bet, neskatoties uz to, ceļš ir jāturpina. Un tas nenozīmē tikai kāpšanu pa karjeras kāpnēm. Tā ir savas dzīves piepildīšana ar jaunu varēšanu kopumā. Cilvēks vienmēr var kaut ko iegūt, mainīt, pilnveidoties, kamēr vien ir dzīvs. Katru nākamo dienu mēs varam būt labāki nekā vakar. Diemžēl cilvēki pārāk maz iegulda pūles savā attīstībā, lai paši kaut ko sasniegtu, un maldīgi domā, ka visi darbi jāpadara tikai jaunībā, pēc tam var ieņemt komforta zonu un apstāties. Esmu vienmēr vēlējusies, lai man apkārt būtu jauni cilvēki, kas ir labāk izglītoti un spējīgāki, nekā es. Mana misija ir palīdzēt viņiem izaugt. Tas sniedz pozitīvas emocijas un mudina darboties.

Turpinājums – 3.lpp.

Foto: Privātais arhīvs

KĀ SOKAS MĀKSLAS ZINĀTNEI UN MĀKSLAS ZINĀTNIEKIEM LATVIJĀ (2. daļa)

"*Portretējot mūsdienu mākslas zinātnieku, nākas gara acīm vērot jau vairākus simtus diplomētu šīs nozares absolventu, kurus reālā dzīve piespiež kļūt redzamiem kā izstāžu kuratoriem, aktīviem kā kultūras mediju darbiniekiem, agresīviem starptautisku konferenču apmeklētājiem un kontekstuālo materiālu pētniekiem kā mūsu pašu, tā ārzemju arhīvos, bibliotēkās un kultūrvidē. Mūsdienu mākslas mārketinga sekmju atslēga ne vienmēr slēpjas talanta, tehniskajā un citu ar mākslinieka meistarību saistītu apstākļu sakritībā, bet gan prasmē pārdot komerciālā nolūkā ģenerētu konjunktūras ideju*" – tā, sarunas turpinājumā, ar Ilonu Gehtmani-Hofmani laikrakstam "Zinātnes Vēstnesis", par Latvijas mākslu un zinātni, saka **OJĀRS SPĀRĪTIS**, Latvijas Zinātņu akadēmijas viceprezidents, akadēmiķis un mākslas vēsturnieks, Latvijas Mākslas akadēmijas profesors. (Intervijas 1. daļu lasiet 16. novembra izdevumā).

Turpinājums – 2.lpp.

Foto: Privātais arhīvs

LATVIJAS JAUNIE ZINĀTNIEKI PAR VIENOTĪBU ZINĀTNĒ UN DZĪVĒ

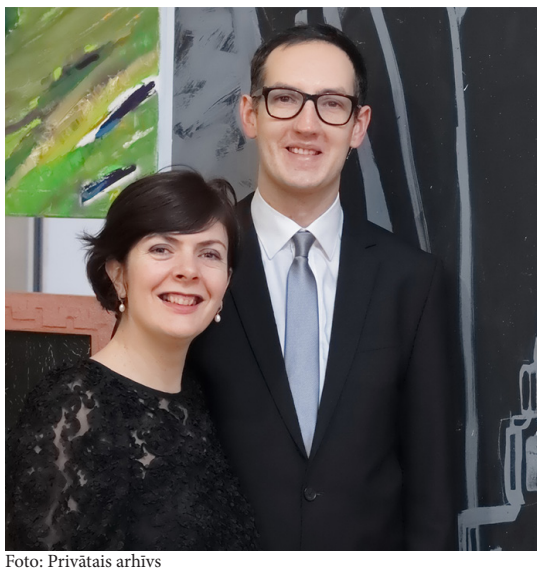

Foto: Privātais arhīvs

"*Būt zinātniekiem vienā ģimenē ir forši, jautri un iedvesmojoši*" – tā par vienotību zinātnē un dzīvē, sarunā ar Ilonu Gehtmani–Hofmani laikrakstam "Zinātnes vēstnesis", saka Latvijas jaunie zinātnieki – Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskā institūta "BIOR" vadošais pētnieks *Dr.chem.* **INGARS REINHOLDS** un Latvijas Zinātņu akadēmijas Jauno zinātnieku balvas laureāte, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes pētniece, literatūrzinātniece *Dr.philol.* **MARIJA SEMJONOVA –REINHOLDE.**

Jums abiem nupat beidzās dalība PostDoc Latvia projekta pirmajā uzsaukumā. Kādas ir pārdomas?

M.S.R.: Laikam jāsāk no sākuma – par to, kā un kāpēc projekts ir kādreiz sācies man un ko es sapratu par sevi, zinātni, apkārtējiem, un kā tas ir veidojis manu pašreizējo realitāti. Citiem vārdiem, kā zinātne veidoja mani un es (varbūt) veidoju zinātni. Tagad jau tālajā 2016. gadā biju laimīga jau ar to, ka spēju turēt doktora diplomu un sapņot par lielo zinātni.

Kaut ko biju dzirdējusi par Latvijas pēcdoktorantūras konkursa atklāšanu, bet nespēju ticēt, ka manā nozarē spēšu izturēt konkurenci, tādēļ bieži braucu uz dažādiem ārzemju tīklošanās pasākumiem, lai veidotu un stiprinātu jau esošos un veidotu jaunus starptautiskos kontaktus.

Turpinājums – 4.lpp.

KĀ SOKAS MĀKSLAS ZINĀTNEI UN MĀKSLAS ZINĀTNIEKIEM LATVIJĀ (2. daļa)

Foto: J. Brencis

Turpinājums no 1.lpp.

Kādi ir Latvijas mākslas un mākslas zinātnes sasniegumi un kāds ir šo sasniegumu lietojums?

Vai nav dīvaini, ka par Latvijas zinātnes sasniegumiem visvairāk zināms Patentu Valdei un Latvijas Nacionālajai bibliotēkai, kur vienotā bibliogrāfiskajā reģistrā atspoguļojas mūsu zinātnieku starptautiski atzītie sasniegumi, prestižos žurnālos publicētie pētījumi un to nozīme PASAULES zinātnes ekosistēmai? Tāpat ir arī ar mākslas zinātnes pētījumiem, pārsteidzošākajiem atklājumiem, mūsu kultūras mantojuma spožāko vērtību iekļāvumu Eiropas kulturoloģijas struktūrās, kas piesaista ārzemju universitāšu kolēģu uzmanību Latvijas mākslai un ar spožām apcerēm ieinteresē pasaules muzejus pievērsties arī mūsu zemes šedevru integrācijai savā zināšanu sistēmā. Latvijas muzeju katalogi jau sen tiek iespiesti divās vai vairākās valodās. Respektablāko konferenču krājumu tēzes ir svešvalodā, bet konkursu izturējušā latviešu pētnieka publikāciju pasaulē neviens negaida latviešu, bet gan lielajās pasaules valodās.

Minēšu vairākas mūsu mākslas zinātnieku darbības sfēras Latvijā, kuras strādā gan zināšanu importam, gan iekšējam tirgum, ja tā drīkst izsacīties. Tas arī būs mākslas zinātnes "praktiskā lietojuma" spektrs, kurā savu vietu atrod mākslas zinātnieks. Jau kopš 2018. gada pavasara Orsē muzejā Parīzē notikušās Baltijas zemju simbolisma mākslas izstādes mūsu ausīs skan šīs triju Baltijas valstu un Francijas kultūrpolitiķu, izstāžu kuratoru un mākslas vēsturnieku triumfālais maršs, kā līdzvērtīgu lielo kultūrtautu mākslai ienesot Eiropas mākslas citadelē mūsu 19. un 20. gadsimtu mijas gleznieciību, grafiku un tēlniecību. Bet jau vairākus gadus pirms šīs izstādes desmitiem ar mākslas aprites kultūru saistīti muzeju un augstskolu pētnieki, ierēdniecības pārstāvji veica priekšdarbus tik liela mēroga pasākumam, rakstot katalogus, organizējot konferences, atlasot mākslas darbus un kārtojot loģistikas un finanšu jautājumus. Un gluži pelnīti pār šiem censoņiem nolija gan Baltijas valstu gan Francijas valdības apbalvojumu un ordeņu lietus.

Man ir ārkārtīgi liels prieks konstatējot, ka Latvijas kultūras mantojuma aizsardzības sistēmā, gan ievērojamākajos muzejos, gan ar kultūras pieminekļu restaurācijas izpēti un praktisko realizāciju jau vairākās paaudzēs ir saistīti ne tikai mākslas zinātnieki, bet arī restaurācijas arodu praksē apguvušie Latvijas Mākslas akadēmijas absolventi, gleznotāji, tēlnieki, lietišķās mākslas nodaļu un vizuālās komunikācijas nozaru izglītības ieguvēji. Rundāles pils muzeja kompleksa atjaunošana nedz teorētiski, nedz praktiski nebūtu bijusi iespējama bez vispusīgas izpētes un mākslas vēstures sīkāko niansu pārzināšanas. Un šeit saikne ar mākslas zinātni ir redzama vistiešākajā veidā pusgadsimta garumā muzeju vadot gleznotājam un spožam mākslas pazinējam Imantam Lancmanim un viņa darbu turpinot mākslas zinātniecei Laurai Lūsei. Varu būt lepns par to, ka nule atvērtajā mūsdienu mākslas muzejā "Zuzeum" darbu ir atraduši gan pirms vairākiem gadiem mākslas zinātnieka diplomus ieguvušie pētnieki, gan šajā nozarē vēl studējošie.

Gan mākslas vēstures hrestomātiskās, gan niansētās patiesības, ko ieinteresēts pētnieks iepazīst vien ilgos praktiskā darba gados, ir būtiskas gan Latvijas galvenajā restaurācijas izpētes un projektēšanas institūcijas AIG jeb Arhitektūras izpētes grupas ikdienas darbā, gan arī ar kultūras mantojuma izpēti un restaurācijas projektēšanu saistīto reģionālo un privāto arhitektu biroju ikdienā. Tādi arhitekti kā Liesma Markova, Ilmārs Dirveiks, Pēteris Blūms, Māris Skanis, Arturs Lapiņš un daudzi citi ir kļuvuši par vispusīgiem vēsturiskās arhitektūras ekspertiem, kuru zināšanas ļauj nekļūdīgi restaurēt bojāto vai ticami rekonstruēt zudušo kultūras mantojumu. No otras – vispirms no teorētiskās un pēc tam no praktiskās – puses kultūras mantojuma atjaunošanai ir pietuvojušies tie mākslas vēsturnieki – Vija Strupule, Laura Lūse, Dainis Bruģis, Ina Līne un vairāki citi – kuri savas zināšanas un tajās balstīto kvalifikāciju ir pilnveidojuši saistībā ar stilu un konkrēto kultūras pieminekļu vēstures niansu izziņu kā pirmsrestaurācijas izpētes gaitā, tā arī veidojot teorētiski pamatotas aizgājušos laikmetu sadzīves kultūrvides rekonstrukcijas.

Bez mākslas zinātnieku darba veikuma neiztiek neviens muzejs nedz Latvijā, nedz arī pasaulē. Vai gan citādi mūsu kultūrai būtu atdoti tik ievērojami un izziņas universālisma ziņā bagāti kultūras pieminekļi kā Rundāles pils ansamblis ar dārzu un meža parku, Ventspils viduslaiku pils, Turaidas muzejrezervāta komplekss, Cēsu pilsdrupas ar jaunās pils un izstāžu zāļu ansambli, restaurētā Kurzemes hercogu rezidence Bauskas pils, kā arī virkne reģionālas nozīmes muižu bijušo kungu namu ar vērtīgu arhitektūru, interjeriem un parkiem. Mākslas vēsturnieku, novadpētnieku un kultūras vēstures entuziastu darba augļus izmanto gan studējošie, gan tūrisma organizācijas, Muižu un piļu asociācijas dalībnieki – visi tie kultūras pieminekļu īpašnieki, kuri vēlas pievērst sabiedrības un tūristu uzmanību kā materiālās, tā arī rakstītās vēstures avotu un pasākumu kultūrai.

Vēlos pievērst uzmanību tai Latvijas inteliģences un zinātniskā darba veicēju daļai, kura šīs zināšanas rada. Latvijas Mākslas akadēmijas Doktorantūras nodaļā savu akadēmiskās kvalifikācijas grādu sekmīgi ir aizstāvējuši vairāki desmiti studentu. Viņi veido galvenokārt Latvijas mākslas muzeju darbinieku un mākslas akadēmijas mācībspēku un pētnieku eliti, kura izglītos nākamās mākslas un kultūras zinātņu erudītus. Nozare var lepoties ar Mākslas Vēstures institūta veikumu – jau uzrakstītajiem trim Latvijas mākslas vēstures sējumiem, kas latviešu un angļu valodā vēsta pasaulei par mūsu kultūras un mākslas bagātībām. Vairākkārtējā Zinātņu akadēmijas atzinība mākslas vēstures nozarei ir sekojusi kā balva par gada labāko veikumu humanitārajās zinātnēs, ar to atzīmējot jau padarīto darbu un sagaidot arī tā turpinājumu. Bet LZA Lielās medaļas piešķīrumu mākslas vēstures izdevuma galvenajam redaktoram profesoram Eduardam Kļaviņam var uzskatīt par ievērības cienīgu atzinību mākslas zinātnei Latvijā.

Kāds ir mākslas zinātnieka un mākslas vēsturi un teoriju studējoša doktoranta "portrets"?

Pirms dažiem gadu desmitiem kāda prominenta Latvijas māksliniece uz jautājumu "Kas un kāds mūsu zemē ir mākslas vēsturnieks?" – atbildēja tā: "Bars slikti ģērbtu sieviešu". Un šajā skarbajā raksturojumā bija krietna daļa patiesības, mākslas zinātniekiem tiekot asimilētiem padomju muzeju krātuvju džungļos, kur viņi vadīja sava mūža gadus līdz pensijai, aprakstot grieķu trauku lauskas, kārtojot foto negatīvus vai pārnēsājot muzeju eksponātus no viena plaukta uz otru. Ar retiem izņēmumiem mākslas vēsturnieka darbs palika apslēpts sabiedrības acīm, un tikai kāds muzeja katalogs vai raksti žurnālā "Māksla" un laikrakstā "Literatūra un Māksla" atgādināja, ka pastāv arī šāda profesija.

Portretējot mūsdienu mākslas zinātnieku, nākas gara acīm vērot jau vairākus simtus diplomētu šīs nozares absolventu, kurus reālā dzīve piespiež kļūt redzamiem kā izstāžu kuratoriem, aktīviem kā kultūras mediju darbiniekiem, agresīviem starptautisku konferenču apmeklētājiem un kontekstuālo materiālu pētniekiem kā mūsu pašu, tā ārzemju arhīvos, bibliotēkās un kultūrvidē. Taču daudz retāka ir kļuvusi mākslas pedagoga profesija, pēc kuras pieprasījums vēl pastāv tikai reģionālo pilsētu mākslas skolās. Daļa no mākslas zinātnes studijas beigušajiem kļūst neredzami upurējoties ģimenei, bet kāds retais, kuru man ir bijis gods sastapt Māstrihtas mākslas gadatirgū TEFAF, sapņo par studijām izsoļu nama Christie's Mākslas institūtā Londonā un, par daudziem miljoniem mārciņu iegādājoties mākslas darbus, iekārto turīgu cilvēku mājokļus.

Publiski strādājošs mūsdienu mākslas vēsturnieks nedrīkst būt augstprātīgs egoists vai snobs, bet viņam ir jābūt visplašākā diapazona komunikatoram, kurš spēj novadīt aizraujošu muzejpedagoģisku nodarbību pirmsskolas vecuma bērnu grupiņai un, acu nepamirkšķinot par savu izveidoto tematisko izstādi, sniegt masu medijiem erudītu interviju. Vairāki mākslas zinātnieki, kuru ikdiena nav saistīta ar izstāžu plāna pildīšanas vai katalogu rakstīšanas steigu, mēdz ziedot savu laiku un pūles apjomīgām monogrāfijām par ievērojamiem pagātnes vai mūsdienu māksliniekiem. Taču tas vairāk ir sirdsdarbs, nevis mērķtiecīgi un sistemātiski koordinēts valsts pasūtījums. Līdzīgi kā savulaik Latvijas dabas un pieminekļu aizsardzības biedrības izdotās grāmatas sērijā "Latvijas PSR arhitektūras un mākslas pieminekļi" patīkams izņēmums un vienlaikus aizraujošs darbs kvalificētiem mākslas zinātniekiem un kultūras mantojuma speciālistiem ir apgāda "Neputns" veidotā sērija "Sakrālās arhitektūras un mākslas mantojums". Turklāt katram šādam veikumam mūsdienās seko apjomīga reklāmas kampaņa, kas ieceļ prožektoru gaismā gan pašu autoru, gan viņa gara darbu.

Portretējot mākslas vēsturi un teoriju studējošo doktorantus, viņus nākas iedalīt divās pamatkategorijās. Pirmajā ierindojami tie nedaudzie censoņi, kuriem aizmuguri, respektīvi, darba vietu nodrošina kāds muzejs, Mākslas Vēstures institūts vai Laikmetīgās mākslas centrs. Viņu interesēs ir pēc iespējas ātrāk iekļauties formālajās prasībās un pēc grāda iegūšanas īstenot savu potenciālu darba devēja interesēs. Un tas nozīmē nemitīgu izaugsmi un apriti pētniecības, publikāciju un izstāžu gatavošanas laukā. Otrā kategorija ir akadēmiskā grāda pretendenti bez tiešas nodarbinātības kultūras mantojuma un mākslas izpētē, popularizēšanā vai pedagoģijā, un viņu motivācija studēt, publicēties, piedalīties konferencēs un krāt kredītpunktus ir daudz zemāka. Vairāki no viņu vidus pēc kāda laika mācības pārtrauc pavisam, vēl daži biežāk izmanto akadēmiskā atvaļinājuma iespējas, pēc kurām nav viegli atsākt studijas. Un, ja iegūstamais grāds negarantē nedz darbu iecerētajā nozarē, nedz algas paaugstinājumu, tad motivācija studēt dažkārt nokrītas līdz nulles atzīmei.

Par mākslinieku kā radītāju un mākslas mārketingu mūsdienās – kam un kāpēc tiek radīti mākslas darbi?

Šis jautājums daļēji pārklājas ar jau iepriekš runāto. Tāpat kā senos laikos pāvestiem, karaļiem un aristokrātijai mākslas darbus radīja TIKAI daži izredzētie, paši talantīgākie no daudzu amatnieku un mākslinieku vidus – Vencels Jamnicers, Benvenuto Čellini, Mikelandželo, Leonardo da Vinči, Rafaels, Fransisko Goija, El Greko, un katrā gadsimtā mums pretī mirdz šādu izcilo mākslinieku vārdi. Tagad mūsdienu mākslas procesā daudzas lietas notiek pavisam savādāk. Aukstasinīgs mārketings uznes popularitātes viļņa galotnē vēl vakar nedzirdēta mākslinieka vārdu, un viņa darbu cenas mēdz sasniegt astronomiskas summas, kurām daudzu pagātnes meistaru darbu cenas nemaz netiek līdzi. Taču mūsdienu mākslas mārketinga sekmju atslēga ne vienmēr slēpjas talanta, tehniskajā un citu ar mākslinieka meistarību saistītu apstākļu sakritībā, bet gan prasmē pārdot komerciālā nolūkā ģenerētu konjunktūras ideju. Šī prakse deformē mākslas tirgu, radot aplamu ilūziju, ka komerciāli sekmīgas mākslas radīšanai nav nepieciešama nedz skola, nedz aroda pamatu pārvaldījums. Maldīgās ilūzijas sekas ir mākslas izglītības kvalitātes kritums un arvien lielāks amata prasmju deficīts, kas ir līdz minimumam samazinājis to mākslinieku skaitu, kuri akadēmiskā manierē spēj izpildīt mūsdienu oficiālo pasūtījumu.

Kādas jūsuprāt ir mākslas zinātnes attīstības perspektīvas Latvijā tuvākajā nākotnē?

Elitāra, varam saukt to arī par individuālu izglītību, ne tikai tehnoloģiju attīstību virzošajās inženiertehniskajās un dabaszinātnēs, bet arī humanitārajās zinātnēs būs izšķiroša nākotnes sabiedrībai, palielinot plaisu starp "vadītāju" kārtu un "vadāmo" sabiedrības daļu. Elitārā izglītība būs pieejama aizvien šaurākai sabiedrības daļai, jo jau tagad kļūst redzams, ka pēc distancētās mācību pieredzes tie vecāki, kuri vēlēsies saviem bērniem sniegt pilnīgāku izglītību, meklēs privātskolotājus. Arī nākamais mākslas zinātnieks it kā dzird, ka viņam ir iespējams kļūt par augstas klases kultūras nozaru un mākslas ekspertu, tikai ne katram pa spēkam ir ieguldīt tik daudz enerģijas un darba, lai apvienotu sevī vēstures, arheoloģijas, arhitektūras, mākslas, kultūras vēstures, estētikas, filozofijas, literatūras, mūzikas un arī dabaszinātņu un tehnoloģiju zināšanas. Viņš varētu arī vēlēties iestāties prestižajā Christie's Mākslas institūtā Londonā, bet mācības tajā ir par maksu, un vēl pirms dažiem gadiem tā bija 27 000 angļu mārciņu gadā.

Būšu skeptisks, jo pamatojumu šādai nostājai es rodu tiešajā pedagoģiskajā praksē. COVID krīzes radītā distancētā mācību pieeja sašaurina un nivelē jebkuru zināšanu apguvi, un tieši radošajās profesijās, mākslā šī situācija ir bīstama. Pazeminoties prasību līmenim jebkuras nozares izglītībā, tās gala produkts būs diplomēts "pusfabrikāts". Zināšanu loma sabiedrībā katastrofāli dilst, jo interneta resursu pieejamība indivīda apziņā "it kā" aizstāj paša nepieciešamību zināt un operēt ar savām zināšanām. Savukārt indivīdam bez zināšanām un prasmēm humanitārajās un sociālajās zinātnēs zudīs iemaņas dzīvei un komunikācijai sabiedrībā un veidosies asociālu un nedomājošu indivīdu kopums. Šādu atsvešinātu un nedomājošu vienpatņu pulks nebūs spējīgs vienoties par kopīgiem nacionāliem vai vienotai kopienai raksturīgiem garīgiem, kulturāliem, politiskiem vai ekonomiskiem mērķiem un kļūs vadāms ar datorizētu vadības instrumentu palīdzību, kā rezultātā cilvēce būs ieguvusi "prasmju sabiedrību", bet būs zaudējusi zināšanu sabiedrību.

Laikrakstam "Zinātnes Vēstnesis" sagatavoja
Ilona Gehtmane–Hofmane

LZA EKONOMIKAS INSTITŪTS VEICINĀS STREAM PIEEJU LATVIJĀ

(zinātne, tehnoloģija, pētniecība, inženierzinātnes, māksla un matemātika) ar Erasmus+ programmas atbalstu

LZA Ekonomikas institūts uzsāk jaunu Erasmus+ KA2 Stratēģiskās partnerības inovācijas projektu jaunatnes jomā "STREAMpreneur" (Nr. 2020-2-DE04-KA205-019926).

Projekta mērķis ir uzlabot jauniešu uzņēmējdarbības prasmes, veicināt inovācijas un ilgtspējīgus risinājumus reālajām dzīves problēmām, kas pastāv Eiropā un ārpus tās, ieviešot "STREAM uzņēmējdarbības" pieeju jaunatnes darbinieku un skolotāju vidū. Projekts ir cieši saistīts ar izglītības inovācijām. Viens no galvenajiem projekta "STREAMpreneur" inovatīviem elementiem ir tradicionālās STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) pieejas papildināšana ar pētniecību (R - Research) un mākslu (A – Arts), kas nodrošinās plašāku mācīšanās pieredzi.

Projekta rezultātā tiks izstrādāta Metodika "STREAM uzņēmējdarbībai" un vadlīnijas STREAM integrācijai darbā ar jaunatni. Papildus tiks izstrādāta E-kursu platforma jaunatnes nākotnes izaugsmei un attīstībai. Projekta rezultātā pedagogi iegūs zināšanas un izglītības rīkus ikdienas darbam ar jaunatni.

STREAMpreneur projektu īstenos 5 partnervalstis: Latvija, Vācija, Kipra, Itālija un Dānija, 24 mēnešu laikā.

LZA Ekonomikas institūts

DIVI PRĀTI, VIENA DOMA PAR ZINĀTNI: *KĀ DZĪVESVEIDS UN NEPABEIGTA GRĀMATA*

Turpinājums no 1.lpp.

Foto: Privātais arhīvs

Tam visam pievienojās visizšķirīgākais iemesls: LLU (toreizējā Latvijas Lauksaimniecības akadēmijā) tika atvērta jaunā Lauksaimniecības ekonomikas fakultāte (tagad Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultāte), kuras dekāns bija mans turpmākais ilggadējais akadēmiskais skolotājs Voldemārs Strīķis un par kuras dekāni pati kļuvu līdz tiku ievēlēta par Latvijas Augstākās izglītības padomes priekšsēdētāju.

***Dr.habil.sc.ing.* Pēteris Rivža**: Uzskatu, ka ir divas svarīgākās un arī grūtākās izvēles dzīvē: profesijas un dzīvesbiedra izvēle, man ir veicies ar abām. Ar izcilību beidzot tehnikumu lauksaimniecības mehanizācijas jomā, nākamais loģiskais solis bija studijas LLU "mehos" jeb Lauksaimniecības mehanizācijas fakultātē (tagad Tehniskā fakultāte).

Klasisks ceļš pēc universitātes absolvēšanas ir došanās darba tirgū. Kā izvērtās jūsu ceļš? Kāpēc palikāt universitātē un pievērsāties zinātniskai darbībai, nevis sākāt strādāt nozarē?

B.R.: Jau Leonardo da Vinči ir atzinis, ka zinātne ir kapteinis un prakse – kareivji, proti, bez zinātnes nevar pastāvēt un attīstīties neviena, pat vispraktiskākā, profesionālā joma, ko nereti mēdz aizmirst, spriežot par zinātnes devumu un nozīmi. Tā bija docente Austra Brigmane, mana diplomdarba vadītāja, kas man ieteica palikt augstskolā – akadēmiskajā un zinātniskajā darbā, ko biju uzsākusi jau kā studente. Vienlaikus esmu strādājusi ar tā laika "datoriem" – pusi telpas aizņemošajām lielajām skaitļošanas iekārtām.

P.R.: Savukārt mani palikt darbā augstskolā uzrunāja Matemātikas katedras vadītājs Rūdolfs Ozoliņš. Tā izveidoju mācību grāmata augstākajā matemātikā, tad sekoja Informātikas institūta dibināšana un jauno informācijas tehnoloģiju ieviešana, Informācijas tehnoloģiju fakultātes izveidošana ar visu līmeņu studiju programmām un IT speciālistu sagatavošanu.

Kas jūs abus saveda kopā? Studiju gadi vai jau kopīgs darbs?

B.R.: *Alma Mater* un mūsu aktīvā darbošanās tajā no studiju gadiem ir bijusi gan "savedēja", jo pirmās dzirksteles laikam uzšķīlās un lēca, kad kā jauno zinātnieku pārstāve devos atskaitīties pie dažus kursus augstākā sabiedriskā darba priekšnieka, gan "laulību lieciniece", kad jau kā jaunie augstskolas darbinieki mijām gredzenus, gan stāvējusi kūmās, kad abi vienlaikus rakstījām doktora disertācijas un pārmaiņus auklējām savas vēl pavisam mazās meitas Lauru un Sandiju.

Ko jums katram nozīmē darbs zinātnē? Kas motivējis tai pievērsties tik daudzu gadu garumā?

B.R.: Te nu varētu teikt, ka diviem prātiem ir viena doma: darbs zinātnē mums abiem ir dzīvesveids, te nav iespējams strādāt "no – līdz". Jau profesionālo gaitu sākumā tikām no saviem zinātniskajiem vadītājiem brīdināti, ka akadēmiskais darbs cilvēku "izspiež kā citronu", ka "zinātne ir trakāka par greizsirdīgu sievu", bet to atsver aizrautības, bieži vien lēkšanas nezināmajā, radošuma pilnā ikdiena, un izveidojas līdzsvars, vienlaikus varam dzīvot interesanti un jēgpilni. Turklāt šajā gadījumā nebūtu par skaļu lietot arī tādus vārdus kā aicinājums (t. sk. pedagoģiskajā darbā) un gandarījums (par sagatavoto speciālistu veiksmīgajām darba gaitām, vadīto doktorantu zinātniskās domas lidojumu, augsti rezultatīviem pašu projektiem u.c.).

P.R.: A. Einšteinam pieder doma, ka zinātne nekad nekļūs par pabeigtu grāmatu, jo katrs nozīmīgs atklājums, sasniegums ar laiku rada jaunus jautājumus un attīstība nebeidzas. Šī nepabeigtība sniedz jaunu iespēju sajūtu. Tāpēc jau zinātnieku paaudzes nomaina cita citu. Mums ģimenē ir izdevies tas, ka zinātnes grāmatu turpina rakstīt arī mūsu meitas, un ne tikai pārnestā nozīmē – kopā esam veidojuši zinātniskās monogrāfijas.

Kā jūs raksturotu viens otru kā zinātnieku? Lūgums Baibai norakstīt Pēteri kā zinātnieku, bet Pēterim raksturot Baibu kā zinātnieci!

B.R.: Pēteris, lai arī klusāks un vārdos skopāks, izceļas ar domas dziļumu un plašumu, un tad katram pateiktajam vārdam ir svars, kā arī – kas labi domā, tas gudri dara. No 2002. līdz 2014. gadam pildot LLU zinātņu prorektora pienākumus un būtiski uzlabojot un sakārtojot zinātnes infrastruktūru, viņš bauda lielu uzticību un pelna cieņu ne tikai kā zinātnieks, bet arī kā konstruktīvs organizators un vadītājs.

P.R.: Apbrīnoju Baibas neizmērojamās darbaspējas un enerģiju, kā arī konstruktīvo domāšanu un tālredzīgo prātu, kad jāizveido kaut kas jauns, piemēram, jauna projekta aprises un jāizvēlas tā īstenošanas komanda. Vienlaikus viņa ļoti sievišķīgi emocionāli spēj iejusties savu kolēģu vai doktorantu problēmās un dzīvot tām līdzi, tomēr nezaudējot prasīgumu. Svarīgi, ka Baibai nepiemīt rīcību bremzējošais perfekcionisms (visu vai neko!), bet viņa spēj soli pa solim pacietīgi risināt arī to, kas nav izdarāms uzreiz, nebaidās no šķēršļiem un neveiksmēm.

Vai un kādus pētījumus esat īstenojuši kopīgi? Kā ir gājis – viegli vai grūti sadarboties?

B.R.: Pārsvarā esam darbojušies dažādos projektos, ko nosaka mūsu atšķirīgās zinātņu jomas. Bet, paveroties plašākām starpdisciplināro pētījumu iespējām, ko Latvijā visvairāk nodrošina valsts pētījumu programmas, strādājam arī kopā. Šobrīd tas notiek, piemēram, Latvijas Zinātņu akadēmijas īstenotajā projektā "Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un to risinājumi starptautiskā kontekstā – INTERFRAME–LV", ko vadu VPP "Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai". LLU kā vienam no LZA sadarbības partneriem ir uzticēta digitalizācijas tematika, kurā Pēteris liek lietā savas zināšanas. Prast strādāt komandā ir viena no zinātniekam nepieciešamajām kvalitātēm – vienmēr jābūt gatavam sadarboties!

Vai varat katrs nosaukt vienu pētījumu/zinātnisku projektu, ar ko īpaši lepojaties, no kura īstenošanas esat guvuši vislielāko gandarījumu?

B.R.: Te ir arī atbilde iepriekš uzdotajam jautājumam par zinātnisko projektu tēmām. Vispirms minēšu no 2014. līdz 2018. gadam īstenoto VPP "Tautsaimniecības transformācija, gudra izaugsme, pārvaldība un tiesiskais ietvars valsts un sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai – jaunas pieejas ilgtspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanai (EKOSOC–LV)", kuru vadīju un kurā strādājām apmēram 200 pētnieki no 10 zinātniskajām institūcijām. Par šo darbu saņēmu Ministru kabineta apbalvojumu, kā arī programmā izveidotā monogrāfija "Simtam pāri. Viedā Latvija" tika atzīta par vienu no 10 nozīmīgākajiem LZA 2018. gada sasniegumiem. Neaizmirstams gandarījums man ir par Baltijas jūras valstu pārrobežu sadarbības programmas Interreg /// B lauku sieviešu uzņēmējdarbības atbalsta projekta *"Female Entreprencurs' Meetings in the Baltic Sea Region – FEM"* (2004–2007) īstenošanu un koordinēšanu Latvijā – simtiem mūsu valsts sieviešu tika sniegtas zināšanas un atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai.

P.R.: Valsts pētījumu programmā "Latvijas ekosistēmu vērtība un tās dinamika klimata ietekmē (EVIDEnT)" vadīju projektu "Lauksaimniecības nozares SEG emisiju analīze un emisiju samazināšanas pasākumu ekonomiskais novērtējums", kurā izveidojām monogrāfiju "Siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanas iespējas ar klimatam draudzīgu lauksaimniecību un mežsaimniecību Latvijā", kas 2019. gadā ieguva balvu Zemkopības ministrijas konkursā "Sējējs" nominācijā "Zinātne praksei un inovācijas".

Jūs abi esat ļoti daudz sasnieguši savās profesionālajās karjerās. Kā tagad vērtējat – vai ir bijis viegli saglabāt līdzsvaru starp karjeru un ģimeni?

B.R.: Mums daudz devuši gan Pētera, gan manu vecāku dzimtas dzīves gudrībā sakņotie padomi. Viens no tiem ir, ka viss jānopelna ar darbu, turklāt darbs ir labākais "dakteris" ikvienā dzīves situācijā. Ļoti bieži vecāki mums ir reāli palīdzējuši, pieskatot un audzinot mazmeitas, sevišķi, kad bija jādodas uz starptautiskām konferencēm, citos komandējumos. Vēlāk arī paaugušajām meitām nebija problēmu pagatavot vakariņas, kad, piemēram, mammas darbs Izglītības un zinātnes ministrijā bija ieildzis gluži vai līdz pusnaktij.

P.R.: Akadēmiskajā un zinātniskajā dzīvē ir līdzīgi kā ģimenes dzīvē – līdzsvars rodas no sievišķā un vīrišķā klātbūtnes, mijiedarbes.

Vai un kā zinātniskā, loģiskā domāšana katram no jums palīdz sadzīvē? Vai varbūt šad un tad traucē?

B.R.: Kam un kādā veidā gan varētu palīdzēt neloģiskums?! Bet arī tad, kad prāts ir aizņemts ar "augstām domām", tas netraucē nolasīt kādu jāņogu krūmu… Vai dažkārt, gluži pretēji, kāds tomēr paliek nenolasīts…

Kā ir sadzīvot zem viena jumta ekonomistei un inženierim jeb kā darbojas starpdisciplināra ģimene? Vai tas ir palīdzējis ģimenes dzīvē?

B.R.: Netraucē – katrs strādā pie sava datora, gatavo lekcijas vai referātus. Darbam vienā augstskolā, vienā profesionālajā jomā noteikti ir sava priekšrocība, jo, izprotot darba specifiku, rodas pietāte pret to, ko dzīvesbiedrs dara. Tāpat ir iespējams iegūt jaunu informāciju par otra pārstāvēto nozari, apmainīties domām par savējo, palūgt kādu padomu.

Tuvojas Ziemassvētki. Kādas ir jūsu ģimenes īpašās tradīcijas šajos svētkos? Kāds būtu jūsu vēlējums šajos svētkos Latvijas zinātnieku saimei?

B.R.: Decembris ir mans mēnesis – gan ar maniem dzīves godiem, gan Ziemassvētku tuvumu, jo svētku gaidīšana vairo gaišumu un dod mieru. Šajos svētkos, tāpat kā Jaunā gada atnākšanā, esam kopā visa ģimene. Pēteris pārtop Ziemassvētku vecītī ar dāvanu maisu. Tikko viņš ir noklaudzinājis ar nūju uz lieveņa, tā meitas, znoti, mazbērni met pie malas mobilos tālruņus un satraukti gatavojas dzejolīšu skaitīšanai. Tagad mums ir jau četri mazbērni un opis no šīs savas lomas tik drīz vaļā netiks. Žēl, ka šogad pandēmijas dēļ droši vien nevarēsim Ziemassvētkos apmeklēt baznīcu.

Latvijas zinātniekiem vēlu to, kas vēstīts latviešu tautas sakāmvārdā un ko ne reizi vien jau esmu publiski paudusi kā savu dzīves moto – *labāk ir nodilt aktīvā darbā nekā sarūsēt bezdarbībā, tāpēc gan svinēsim svētkus, gan strādāsim, cik spēsim*!

P.R.: Lai sapratne un saticība ģimenē, panākumi akadēmiskajā un zinātniskajā darbā!

Laikrakstam "Zinātnes Vēstnesis"
sagatavoja **Lana Janmere**

LATVIJAS JAUNIE ZINĀTNIEKI PAR VIENOTĪBU ZINĀTNĒ UN DZĪVĒ

Turpinājums no1.lpp.

Par laimi spēju to darīt savas pamata augstākās izglītības – Somugru studiju – dēļ, kas nozīmēja neierasto svešvalodu prasmes un iespējami labākas izredzes starptautiskajā dialogā. Nopietnu iedvesmu projekta rakstīšanai sniedza mana promocijas darba izvirzīšana LZA Jauno zinātnieku balvai, kuru beigās arī saņēmu 2017. gada aprīlī. Īsi par pētījuma tēmu – pēcdoktorantūras laikā pētīju jaunās metodoloģijas dažādu tekstu veidošanā un izpratnē, sastatīju tekstus, izmantojot digitālo analīzi. Tā ļauj apvienot tradicionālus priekšstatus par salīdzināmo analīzi ar jaunajām (pamatā – IT) tehnoloģiju sniegtajām iespējām. Sajūtas ir šādas – esmu priecīga, ka projekts ir noticis manā dzīvē, ka tas daudz maz veiksmīgi noslēdzies, taču vislielākais prieks ir par vienu notikumu Lietuvā, bet par to stāstīsim vēlāk.

I.R.: Klausoties Marijas stāstīto, arī man uzreiz ataust atmiņā pagodinājums, ka 2017. gadā Latvijas Universitātes (LU) un Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskā institūta "BIOR" pētnieku grupa mana vadītāja, Dr.chem., asoc. prof. Vadima Bartkeviča vadībā saņēma LZA gada balvu zinātnē par farmaceitisko savienojumu atliekvielu novērtējumu Latvijas vides objektos, bet gadus vēlāk mana kolēģe saņēma prestižo balvu programmā "Sievietēm zinātnē". Tas parāda, cik liela nozīme ir virzībai zinātnē un neatlaidīgam darbam, turpinot pētījumus un neapstājoties pie iesāktā. Tā arī man pēc disertācijas aizstāvēšanas LU Ķīmijas fakultātē 2014. gadā bija iespēja tālāk attīstīt pieredzi projektos un pētniecībā zinātniskajā institūtā "BIOR". Un tas bija patīkami un pagodinoši, ka mans vadītājs Dr. Vadims Bartkevičs un institūta vadītājs man uzticēja iespēju individuāli pieteikt 2017. gadā pēcdoktorantūras projektu par pelējuma sēņu veidoto mikotoksīnu izpēti Latvijas lauksaimniecības produktos. Mikotoksīni ir vieni no toksiskākajiem savienojumiem, kuru izplatība ir saistīta gan ar vides faktoriem, gan nepareizu pārtikas produktu uzglabāšanu un vides mikroklimatu. Domāju, ka pelējuma sēņu veidoto metabolītu izpēte ir būtiska arī daudz plašākā mērogā it īpaši šajā laikā, ņemot vērā, ka pat kosmosā var atrast pelējuma sēņu metabolītu klātbūtni, nerunājot par ēku piesārņojumu, kas saistīts ar nepiemērotu mikroklimatu, un var arī sekmēt imūnsistēmas pavājināšanos, kas īpaši šajā laikā ir viena no aktuālām problēmām, kas ir pakārtoti saistīta arī ar šī brīža situāciju pasaulē. Tādejādi, vēl neapzinoties to, cik sarežģīts būs laiks, kurā mēs beidzām PostDoc projektus, bija liels izaicinājums un entuziasms pēc triju gadu intensīva darba institūtā un paralēli LU pievērsties individuāla projekta pieteikumam, ņemot vērā, ka šo gadu laikā biju krasi papildinājis pētniecības virzienu no materiālās zinātnes un polimēru izpētes, kas bija manas disertācijas pamatā, pievēršoties analītiskās ķīmijas jomai, risinot pārtikas un vides piesārņojuma problēmas. Arī es līdz galam nebiju pārliecināts, ka šo projektu būs iespēja realizēt, tomēr entuziasms un pozitīvā gaisotne institūtā iedvesmoja. Galvenokārt uzmanību veltīju, lai projektā iekļautu gan pieredzi, kas apgūta doktorantūras laikā, gan visu triju gadu laikā uzkrāto pieredzi institūtā "BIOR". Doktorantūras studiju laikā Latvijas Universitātē profesora Valda Kaļķa vadībā biju apguvis izpratni par jonizējošā un citu starojumu pielietojumu ne tikai polimēru modificēšanā, bet arī pārtikas sterilizācijā, kā arī abās institūcijās biju uzkrājis pieredzi publikāciju rakstīšanā un projektu realizācijā. No visiem saviem vadītājiem esmu mācījies pieiet nopietni un vienlaikus azartiski pētījumiem, skrupulozi strādājot pie literatūras izpētes, inovatīvo risinājumu meklējumiem, vienlaikus iedziļinoties tēmās un zaudējot laika izjūtu, aizraujoties un gūstot prieku no pētniecības procesa. Novērtējot projektu, ir skumji, ka neizdevās izdarīt visu to, kas bija iecerēts, jo mani zinātniskie vadītāji ir mani iemācījuši, ka vienmēr ir jāstāda augstāki mērķi, lai nekad nebūtu sajūta, ka tu esi sasniedzis virsotni, un tev draud straujš kritiens lejup bezdibenī. Tādēļ, lai gan izpildīju visu plānoto, protams Covid–19 dēļ nevarēju veidot sadarbību ar konferencēs iepazītiem pētniekiem, bet mērķtiecīgi ceru, ka to noteikti izdosies izdarīt nākotnē. No otras puses, šajā laikā šādas sajūtas reizēm pārņem prātu daudziem jauniem zinātniekiem, kuru pētījumu projekti šajā pirmajā posmā sasniedz finālu. Par savu iedvesmu spožam nākotnes redzējumam var pateikties Lietuvas Jauno zinātnieku apvienībai, kuras draudzīgā ielokā satiku savu šī brīža iedvesmas avotu, ar kuru kopēji dalāmies iespaidos un dalāmies pieredzē mūsu šķietami tik atšķirīgajās pētījumu tēmās.

Kā jūsu zinātniskie līkloči pārtapa par kopīgu ceļu zinātnes un dzīves dārzā? Kā ir būt diviem zinātniekiem un diviem pēcdoktorantiem vienā ģimenē?

I.R.: Pirmkārt, mums ir jāpasaka paldies pēcdoktorantūras projektam par to, ka likteņa un zinātnes vadīti, mēs vairākas reizes nemanāmi satikāmies zinātnes pasākumos, uzkrājām pieredzi, zināšanas, stiprinājām kapacitāti, mācījāmies izprast dzīvi, lai vienā skaistā vasaras dienā Lietuvas un Latvijas Jauno zinātnieku apvienību rīkotā "Ideju kalvē" (Smithy of Ideas) meža vidū dalītos līdzpārdzīvojumā par mikotoksīnu novērtējumu Latvijā audzētajās zāļu tējās, un literatūras molekulu veidojošo saišu izpēti. Tādējādi mūsu pētījumi un dzīves savijās. Mūsu ģimeni stiprina tas, ka mūs abus saista radošums zinātniskajā ikdienā, neskatoties uz mūsu tik ļoti atšķirīgiem pētījumu virzieniem, un rūpes par mūsu zinātniskiem līdzstrādniekiem – siāmas kaķeni Feju un himalajiešu runci Benediktu, bez kuru atbalsta mēs nebūtu aizstāvējuši disertācijas un nevarētu arī šajā interesantajā likteņa ceļā satikties un kopēji kalpot zinātnes laukā.

Turpinājums – 4.lpp.

PAR LATVIJAS ZINĀTNI, PAŠIZAUGSMI UN DZĪVES KVALITĀTI

Turpinājums no1.lpp.

Kā jūs vērtējat pašreizējo situāciju zinātnē Latvijā? Vai Latvijas zinātnieku devums ir pietiekams?

J.G.: Nevar analizēt tikai to, cik daudz Latvijas zinātnieki publicē zinātniskās publikācijas, bet zinātnes situācija jāanalizē saistībā arī ar to, cik daudz mūsu valsts un citas valstis investē zinātnē un tās attīstībā. Ir jau izrēķināts, cik izmaksā viena zinātniskā publikācija. Latvija ir ļoti ekonomiska. Mēs ar daudz zemākām izmaksām sasniedzam daudz labākus rezultātus, nekā citviet daudz attīstītākās valstīs. Bieži mēs gribam būt pasaules augstskolu Top 500, bet aizmirstam, ka tam ir nepieciešams arī finansējums. Pasaules vadošo augstskolu profesoriem zinātniskie rādītāji ir ļoti augsti, bet reti tiek pieminēts, ka šo laboratoriju budžeti ir mērāmi vairākos simtos miljonu eiro. Visām zinātniskos sasniegumus veidojošām komponentēm ir jābūt adekvāti saliktām. Mūsdienās zinātniskie atklājumi nenotiek, piemēram, kā stāsta leģenda par Īzaku Ņūtonu, uzkrītot ābolam uz galvas. Šodien ir nepieciešama zinātniskā bāze – piemēram, laboratorijas un izglītoti un motivēti darbinieki, kas tur strādā, kā arī atbilstošs finansējums. Tikai tad pēc trim vai četriem gadiem var prasīt rezultātu. Zinātne ir svarīga tautsaimniecības nozare, kas ir gan māksla, gan arī ļoti lielā nozīmē pragmatiska nozare.

D.G.: Šajā sakarā vienmēr der atcerēties no agronomijas aizgūtu teicienu – "ko sēsi, to pļausi". Zinātnē rezultāts ir atkarīgs no ieguldītajiem līdzekļiem un ieguldītā darba.

Jūs abi esat vadošos amatos? Ko nozīmē darbs ar cilvēkiem?

J.G.: Darbs ar cilvēkiem nav viegls. Tas prasa plašas zināšanas un kompetences, piemēram, par cilvēku psiholoģiju. Nereti tas prasa arī spēju pieņemt nepopulārus lēmumus un būt prasīgam.

D.G.: Mums katram vadīšanas metodes ir atšķirīgas. Profesoram Jānim Gardovskim ir lietišķāks vadības stils, bet man ir savādāk, jo strādāju ļoti lielā sieviešu kolektīvā, kur nereti ir svarīgi sniegt kolēģiem emocionālo atbalstu.

Vai bieži dzīvē nākas meklēt kompromisus?

D.G.: Kompromisi jāmeklē ļoti bieži, bet ne jau vienmēr tie tiek atrasti. Cilvēki vēlas stāstīt savas biogrāfijas, bet negrib klausīties citu biogrāfijas. Man ir svarīgi saprast otru cilvēku. Man sagādā prieku, ja abi iziet no situācijas kā uzvarētāji, bet nesagādā prieku, ja es izeju no situācijas kā uzvarētāja, bet otrs cilvēks kā zaudētājs.

J.G.: Kompromisi ir labi politikā un ģimenē, bet citur tie bieži arī neder, piemēram, ekonomikas un tautsaimniecības attīstībā nereti efektīvāk un ātrāk var sasniegt rezultātu bez kompromisiem. Es strādāju tādā nozarē, kur dominē stingrākas pārvaldības modelis, jo ķirurģijā ir nepieciešami ātri lēmumi, ilga spriedelēšana var radīt ļoti negatīvas sekas pacientam. Mēs kā ķirurgi esam daudz stingrāki.

D.G.: Cilvēkiem savā starpā nereti nav pretrunu par to, kas ir jādara, bet gan par to, ar kādām metodēm un kā to sasniegt. Darbā vienmēr ir jāsasniedz konkrēti mērķi. Mūsdienās ļoti daudziem cilvēkiem ir svarīgi, kā tieši šie mērķi tiks sasniegti. Ir dažādas metodes, kā motivēt cilvēkus. Ir labi, ka, ejot uz mērķi, laikabiedri kļūst par taviem domubiedriem un piederība dažādām paaudzēm kļūst nenozīmīga.

Ko nozīmē būt vispusīgam ārstam mūsdienās?

D.G.: Cilvēkiem ir vajadzīgas arī daudzas citas zināšanas un prasmes, ne tikai tās, kas saistītas ar profesiju, piemēram, ārstam nepietiek ar to vien, ka pārzini slimības. Cilvēka vispusības un personības attīstībai ir jānorit paralēli profesionālajai izaugsmei. Cilvēkiem ir nepieciešams attīstīt emocionālo inteliģenci. Sabiedrība būs veiksmīgāka, ja mums būs arvien vairāk izglītotu un inteliģentu cilvēku. Tie būs cilvēki, kas zinās ne tikai to, ko mums vajadzētu sasniegt, bet arī, kā to izdarīt vislabāk. Ne velti Pīters Drukers ir teicis, ka "kultūra ēd stratēģiju brokastīs". Ja stratēģija ir pareiza, bet nav kultūras, tad stratēģija nestrādā, tad arī zūd daudzi mērķi, tie kļūst nesasniedzami. Cilvēki tos nesaprot un vienkārši nepiedalās. Šajā sakarā RSU daudzus gadus darbojās "Inteliģences akadēmija", kas piedāvāja plašu kultūrizglītojošu programmu par mākslas un mūzikas vēsturi, etiķeti un tamlīdzīgi.

"Inteliģences akadēmija" bija ļoti pieprasīta izglītības programma, kurā uzstājās tādi pazīstami pasniedzēji kā Ramona Umblija, Andris Vecumnieks, Baiba Kurpniece, Aija Odiņa, Deniss Hanovs un citi. To atbalstīja "Borisa un Ināras Tetervu fonds.

Profesor Jāni Gardovski, viens no jūsu pētniecības virzieniem ir dzīves kvalitāte ķirurģijā. Ko tas ietver?

Kvalitatīvie pētījumi mūsdienās kļūst arvien populārāki, jo mēs arvien vairāk pārejam uz personalizēto medicīnu. Gribam izprast, vai mūsu pielietotā ārstēšana dod ne tikai izveseļošanos no slimības, bet arī labu tālāku funkcionēšanu – ne tikai fizisku, bet arī mentālu, to skaitā, kā cilvēks spēj dzīvot pēc tam, kad slimība ir novērsta. Mūsdienās medicīna nav vairs tikai cēloņa izārstēšana, bet iepriekšējās dzīves kvalitātes vai pat labākas dzīves kvalitātes nodrošināšana. Šie pētījumi balstās uz ļoti rūpīgu pacientu anketēšanu un aptaujāšanu. Tie ir zinātnieku izstrādāti jautājumi, lai izprastu, kā cilvēks jūtas visās viņa dzīves sfērās. Ja agrāk bija ļoti plašas ķirurģiskas operācijas, piemēram, krūts vēža gadījumā, tad mūsdienās tās ir ļoti mazinvazīvas operācijas. Rezultātā, protams, ievērojami ir uzlabojusies šo pacienšu dzīves kvalitāte, jo operācijas ir mazāk traumatiskas. Tas ir tikai viens piemērs, kā medicīnas metožu un tehnoloģiju attīstība ir mainījusi pacientu dzīves kvalitāti.

Šobrīd ir populārs termins "aktīva novecošanās", turklāt Pasaules Veselības organizācija ir mainījusi šo definīciju, nosaucot to par "veselīgu novecošanos". Kā jūs izprotat šo jēdzienu?

J.G.: Saskaņā PVO definīciju, cilvēks ir jauns līdz pat 65 gadiem. Tā ir pilnīgi atšķirīga izpratne, salīdzinot ar 20. gadsimta sākumu, kad cilvēks skaitījās vecs jau ap gadiem 36 vai 40. Izmaiņas notikušas arī Latvijā. Piemēram, pēdējo 30 gadu laikā ievērojami pieaugusi cilvēku dzīvildze. Ja agrāk pacients ap 70 gadiem skaitījās riska grupā, tad mūsdienās mēs operējam pacientus, kuriem ir 80, 90 un pat vairāk gadu. Cilvēki dzīvo ilgāk, līdz ar to sabiedrībai jādomā, kā šos gadus nodzīvot veselīgi, turklāt, lai šie cilvēki būtu pietiekami patstāvīgi, spējot sev nodrošināt iztiku. Varbūt pat spējot šajā vecumā mainīt un apgūt jaunu profesiju. Veselīga novecošanās nozīmē, ka biologisko dzīvi cenšamies nodzīvot ar maksimālu dzīves kvalitāti un pietiekami veseli.

D.G.: Kā bērns piedzimst, viņš ne tikai aug un attīstās, bet sāk arī novecot. Skaitot no bērniņa ieņemšanas, cilvēka attīstībā tieši pirmās 1000 dienas ir ļoti nozīmīgas. Gēni un tas, ko mēs saņemam pirmajās 1000 dzīves dienās no ārējās vides, nosaka ne tikai konkrētā indivīda, bet arī pēcnācēju dzīvi turpmākajās divās paaudzēs. Pēdējo gadu epiģenētiskie pētījumi parāda, ka vide var nozīmīgi ietekmēt hronisko slimību attīstību indivīda tālākajā dzīvē. Dzīves kvalitāte var būt ļoti atšķirīga neatkarīgi no vecuma. Šajā sakarā jāmin, ka ir novēršamie un nenovēršamie faktori. Valsts, sociālo dienestu, veselības aprūpes atbalsts ir ļoti svarīgs, bet svarīga ir arī paša cilvēka atbildība par savu un savu bērnu veselību.

Vai jūsu bērni arī ir gājuši ārsta un zinātnieka ceļu?

D.G.: Mūsu dēls arī ir ārsts, asociētais profesors ķirurģijā, savukārt vedekla ir ortodonts. Mazbērni gan joko, sakot – omīt, mēs tevi nevaram iepriecināt, jo mēs nebūsim ārsti.

Kā jūs atpūšaties no intensīvās darba ikdienas? Vai jums ir kopīgi hobiji?

D.G.: Mēs kopīgi mācāmies spāņu valodu un jau vairāk nekā četrpadsmit gadus kopīgi dejojam balles dejas. Mums brīvā laika ir ļoti maz, tāpēc vienmēr plānojam, kā to pavadīt kopā.

Kādas ir jūsu Ziemassvētku tradīcijas?

J.G.: Mēs pēdējo gadu laikā Ziemassvētkus sagaidām Spānijā. Iepazīstot citas kultūras, var redzēt, cik ļoti atšķirīgas mēdz būt tradīcijas gan starp kristietības virzieniem, gan starp dažādām tautām. Spāņi Ziemassvētkus svin stipri atšķirīgi no latviešiem.

D.G.: Pēdējo gadu laikā mūsu priekšstati par šiem svētkiem ir mainījušies. Ir sanācis daudz redzēt, kā cilvēki ārpus Latvijas svin reliģiskos svētkus, piemēram, Ziemassvētkus, Lieldienas. Latvijā cilvēkus pārņem iepirkšanās un ārējas spozmes ažiotāža. Apdāvināšanās Latvijā nereti kļūst par galveno notikuma rituālu. Turpretim Spānijā tie ir dziļi ģimeniski, klusi un reliģiski rituāli, kas joprojām nav zaudējuši savu patieso vēstījumu. Pēdējo gadu laikā tieši šāda – atturīga Ziemassvētku svinēšana ir ienākusi arī mūsu ģimenē, tomēr, lai kurp mēs dotos, līdzi ņemam mazu smaržojošu eglīti, kas reizēm ir liels brīnums tur, kur egles neaug. Jaungada sagaidīšana gan spāņiem ir ļoti jautra, jo, ieskandinot Jauno gadu, pie katra pulksteņa sitiena jāliek mutē viena vīnoga, bet pie pēdējā sitiena visām vīnogām jābūt apēstām. Tā nu iznāk, ka Jaunais gads tiek sagaidīts ar vīnogu pilnu muti, un tikai pēc tam var pacelt šampānieša glāzes un vēlēt visiem laimi. Spāņu bērni arī nepaliek bez dāvanām, tās tiek saņemtas 6. janvārī – Zvaigznes dienā vai Triju ķēniņu dienā. Tie, kam bijušas kādas lielākas palaidnības, diemžēl dāvanā saņem tikai ogļu maisu – lieta ir nopietna, tāpēc ir vērts censties…

Laikrakstam "Zinātnes Vēstnesis"
sagatavoja **Edijs Šauers**

LATVIJAS JAUNIE ZINĀTNIEKI PAR VIENOTĪBU ZINĀTNĒ UN DZĪVĒ

Turpinājums no 3.lpp.

M.S.R.: Jā, par mūsu ģimenes ierosinātāju tiešām varam uzskatīt Lietuvas Republikas rīkotas zinātnes aktivitātes, kuru aktīvi dalībnieki abi ar vīru joprojām esam. Uzskatu, ka tieši krasa nozaru atšķirība iedvesmo mūs abus un izdaiļo mūsu ikdienu, jo mēs spējām dalīties ar notikumiem, idejām, pārdomām, nebaidoties no savstarpējas konkurences un domu nevienprātības. Mēs esam atklājuši to, ka zinātniskais fons un notikumu izpratne ir ļoti līdzīga gan eksakto, gan humanitāro zinātņu pārstāvjiem. Man, kā antropoloģijas maģistrei, tas šķiet ļoti aizraujoši, izaicinoši un iedvesmojoši. Jo tas nozīmē, ka mēs spējam veidot sadarbību ne tikai sociāli – kā vīrs un sieva, bet arī iedvesmoties zinātniski, un šīs pārdomas raisa idejas par sekmīgas integrācijas iespējām dažādu nozaru pētniekiem Latvijas zinātniskās kapacitātes celšanai. Secinājums – būt zinātniekiem vienā ģimenē ir forši, jautri un iedvesmojoši. Nekad nav garlaicīgi!

Kā jūs nonācāt līdz zinātnei? Ko iedvesmojošu jūs varat teikt par zinātni mūsdienu jauniešiem, kuri ir izvēles priekšā?

M.S.R.: Es esmu spartiešu bērns. Mana mamma ir sporta meistare volejbolā, ar to viss ir pateikts. Man kā bērnam tas nozīmēja striktu disciplīnu no dienas uz dienu, kas vienlaikus norūdīja manu raksturu un varbūt padarīja mani par mani pašu šobrīd. Var teikt, ka hanteļu un svaru bumbu vietā, es cilāju zināšanas. No trīs gadu vecuma pārsvarā vingrojumus veicu, lasot klasiķu darbus, kas nozīmēja, no vienas puses, iespējamu pārizglītošanu un šķietami atvieglo skolas programmas apguvi. Taču vienlaikus tas nozīmēja gandrīz pilnīgu izslēgšanu no vienaudžu sabiedrības un ieslēgšanos sevī. Laikam tagad varētu teikt, ka biju ļoti vientuļš un tāpēc dīvains bērns. Sarunājos vairāk ar mirušajiem un iztēlotiem ģēnijiem, nekā reāliem cilvēkiem. Tas vienlaikus ļāva attīstīt manu domāšanas kapacitāti un koncentrēšanas spējas. Mammas ieaudzinātais sportiskais gars veicināja zinātnisku pacietību un neatlaidību, kuru rezultātā arī kļuvu par doktori vienā no šķietami garlaicīgākajām nozarēm. Domāju, ka ar saviem pašreizējiem panākumiem es apgāžu stereotipu par kuslu un kautrīgu literatūras pētnieci. Zinātne priekš manis ir domāšanas iemesls un dzinulis. Jauniešiem gribu novēlēt drosmi un pārliecību savu ideju izpausmē un interešu meklējumos. Ierosinu arī nebaidīties no jaunajām literatūras dvesmām, kuras no pirmā skatiena var likties dīvainas vai nepieņemamas. Mūsdienu literatūrzinātniekam ir jāprot saistīt, piemēram, stīmpanka (steampunk) tendences ar Edgara Alana Po prozu un otrādi!

I.R.: Mana bērnība pagāja starpdisciplinārā telpā starp mākslas un zinātnes vidēm. Mans tētis bija gleznotājs, bet uzaugu es galvenokārt kopā ar vecmāmiņu *Dr. biol.* Dagniju Dzeguzi, kura strādāja Latvijas Zinātņu akadēmijas Mikrobioloģijas institūtā un pētīja dažādu vīrusu īpašības, un vecmāmiņas māsu režisori Astrīdu Savisko, ar kuru kopā bērnībā iemiesojos dažādos tēlos, lasīju Imanta Ziedoņa epifānijas un klausījos par teātra pasauli. Vienlaikus, man jau no agras bērnības fascinēja vecvectēva, veterinārārsta medicīnas instrumenti un vecmāmiņas pārrunas ar kolēģiem par zinātni. Jaunākajos skolas gados es klausījos kā vecmāmiņa Dagnija ar savām kolēģēm apspriež jaunā daudzsološā zinātnieka Muižnieka panākumus, bet vēlākajos skolas gados viens no klases biedriem rādīja vectēva vizītkarti, jo vārds un uzvārds sakrita. Atsaucoties uz klases biedra lielīšanos, es arī minēju, ka noteikti būšu doktors ķīmijā, neapzinoties vēl šī statusa nozīmi, bet klases biedrs mani "uzmundrināja", sakot, ka tikai izredzēti cilvēki var strādāt šajā nozarē, jo viņa vectēvs strādāja radiācijas ķīmijas jomā Salaspils reaktorā. Neapzināti es bakalaura studiju otrajā kursā pirmo darba pieredzi un pētniecības pieredzi guvu profesora, akadēmiķa Jura Tīlka grupā, saglabājot uzticību šim pētījumu virzienam un pateicību par iegūtajām zināšanām. Vienlaikus arī citi neapzināti faktori, ko ietekmēja vecmāmiņas slimība un kolēģu stāsti par LU Ķīmijas fakultātes profesoriem ietekmēja manu ceļu, izvēloties studijas Latvijas Universitātē tieši Ķīmijas studiju programmā, vienlaikus nepametot interesi par kultūras procesiem Latvijā un pasaulē. Studiju laikā sajutu azartu, spēju salauzt stereotipu par to, ka es varu sasniegt kādus mērķus ķīmijas vidē. Daudzi neticēja, ka no ļoti humanitārās vidusskolas (mācījos Rīgas kristīgajā vidusskolā), un ar mazliet nestandarta pieeju un pārāk netipisku domāšanu spēšu sastādīt konkurenci citiem kolēģiem, kuru sākotnēja zināšanu bāze, vai vismaz pieredze un prestižs olimpiāžu līmenī, bija daudz augstāks. Tieši uzkrātās zināšanas kultūrā, nestandarta

Foto: Privātais arhīvs

pieeja un varbūt pat mākslinieciskā domāšana ļāva man pārtapt un sevi mobilizēt, ko iemācījos no vecvecākiem bērnībā, un, iespējams, pārmantotās paaudžu zināšanas un pieredze bija par iemeslu manam mērķtiecīgajam ceļam pretī doktora grādam un patiesai cieņpilnai attieksmei pret zinātnes pasauli.

Pastāstiet, kā jūs apvienojāt zinātnisku ikdienu ar ikdienu plašā nozīmē. Vai zinātne palīdz/maina vai kā citādi ietekmē ikdienu un pretēji?

M.S.R.: Manā gadījumā, laikam, jārunā par zinātnes un ikdienas neatdalamību un savstarpēju pastāvēšanu jau kopš agrajiem pirmā maģistra gadiem. Domāju, ka sava veida "prāta asināšana", ko sniedza vairāki un dažādi kursi, semināri, konferences un vēlāk arī pašas izstrādāti zinātniskie raksti, sekmēja ikdienas darbu veikšanu.

Turpinājums – 5.lpp.

LATVIJAS JAUNIE ZINĀTNIEKI PAR VIENOTĪBU ZINĀTNĒ UN DZĪVĒ

Turpinājums no 4.lpp.

Zinātnes un jebkuras veiksmīgas darbības pamatā ir strikta disciplīna, kas varbūt pat robežojas ar pašaizliedzību, striktu kontroli, kad un kā tiek darītas lietas. Tagad, kad esam divi zinātnieki ģimenē, šī attieksme nozīmē dialoga uzturēšanu, nemitīgu sarunu par visu, kas satrauc, iedvesmo, maina priekšstatus un tā tālāk. Esam viens otra galvenie iedvesmotāji un atbalstītāji kā zinātnē, tā arī ikdienas jautājumu risināšanā. Vienlaikus, gribu uzsvērt, ka zinātne pirmām kārtām ir tajā esošie cilvēki un tikai tad lieli mērķi un uzdevumi. Pēcdoktorantūras projektam noslēdzoties, jāatzīst, ka cilvēkfaktora dēļ nevarēju pilnā mērā realizēt iecerēto, projekta laikā piedzīvoju finansiālo spiedienu no konkrētām tā realizācijā iesaistītajām personām un jutos finansiāli apdraudēta līdzīgi manas akadēmiskās karjeras sākumam. Es nevarēju apstādināt vai izvairīties no situācijas, jo turpināju un turpinu būt ideāliste un ticēt zinātnei un tās mērķiem. Jāsaka, ka arī pašlaik nejūtu atbalstu no universitātes puses un pretimnākošu attieksmi, kas emocionāli nomāc un apbēdina mani. Vienlaikus, kā uzsvēru sākumā, jūtos gandarīta par projekta notikšanu manā dzīvē to piedāvāto iespēju dēļ, bet galvenokārt par neticamo un brīnišķīgo šī rudens notikumu, kas mainīja mūsu abu dzīves.

I.R.: Es reizēm nevaru nodalīt savu dzīvi ārpus zinātnes, jo šeit es nerunāju par darbu. Arī PostDoc projekts pavēra iespējas realizēt zināšanas, sagatavot vairāk nekā 4 publikācijas, patenta pieteikumu. Vienlaikus tieši PostDoc laikā es aptvēru to, cik daudzas lietas pietrūkst, kas galvenokārt ir attiecināms uz starptautisko pieredzi. Iespēju robežās es piedalījos 5 konferencēs, kuru laikā iepazinu daudzus mikotoksīnu jomas speciālistus, centos uzsūkt zināšanas un dalīties tālāk ar kolēģiem manā institūtā. Domāju, ka tieši mobilitāte, starptautisko kontaktu dibināšana ir viena no būtiskām atslēgām tālākai attīstībai. Jo mēs pārāk esam iestiguši komforta zonā, par ko runā daudzi ievērojamie prāti Latvijā. Un to var just arī šādu jaunu, tikai pirmos soļus sperošu jauno zinātnieku pieredzē, kā mani pētījumi, kad publikāciju rakstīšanā bieži ir redzams, ka kapacitāte un informācijas pārneses trūkums neļauj sasniegt pirmajiem mērķus – bieži vien pat līdzvērtīgas publikācijas jau parādās, kad mēs tikai lepni pabeidzam rakstīt savu izcilo vēstījumu pasaulei. Tādos brīžos nav patīkamas sajūtas, jo saprotam, ka esam nokavējuši. PostDoc projekta beigas liek domāt arī globālāk par nākotnes prioritātēm Latvijā. Šī brīža neskaidrās pozīcijas vienlaikus ļauj saredzēt to, cik daudz kas no darītā zaudē aktualitāti, ja nerod pielietojumu praktisku problēmu risināšanā, tādēļ nepieciešams uzmanību vērst uz praktiski nozīmīgu pētījumu izstrādi un starpdisciplināru sadarbību.

Noslēgumam, varbūt aprakstiet savu vīziju par Latvijas mūsdienu zinātni, kā tai ir jāmainās un kādai tai jābūt? Vai zinātnieka personības nozīme ir mainījusies?

I.R.: Kā jau es minēju, 2014. gadā es aizstāvēju disertāciju, un tagad tuvojas laiks, kad no jaunā zinātnieka statusa būs jāatvadās. Tādēļ tieši šajā laikā ceru, ka būs iespējas attīstīties manis minēto pētījumu virzienu ietvaros, kas ir aktuāli tieši šajā laikā, apzinoties to, cik liela nozīme ir kopdarbam, atmetot personīgās intereses, bet vienojoties un nodrošinot zināšanu pārnesi starp dažādu paaudžu zinātniekiem. Ļoti būtiski ir sekmēt to, lai tā zināšanu bāze, kas ir pieredzējušiem zinātniekiem tiktu nodota un uzturēta, vienlaikus sekmējot praktiski nozīmīgu pētījumu attīstību – moderno tehnoloģiju integrāciju un veicinot sasaisti starp pētniecību un industriju. Vienlaikus ir ļoti svarīgi saglabāt cilvēciskumu, jo, manuprāt tieši šis laiks parāda, ka jācenšas skatīties tālāk uz priekšu, nemeklējot veidus, kas bija raksturīgi Latvijā, kā viens otru varam pārskriet tepat "ap stūri", īslaicīgi apmierinot ego, bet lai mēs visi varētu viens otram palīdzēt iet kopsolī uz priekšu īpaši šajā laikā, kad cilvēcība un godaprāts ir augstākie indikatori ne tikai cilvēka, bet arī zinātnieka kvalitātei un kapacitātei.

M.S.R.: Laikam jāpavada vēl gadi 10–15 zinātnē, lai es atļautos vērtēt zinātnes attīstības vektorus un iespējas. Taču pašlaik gribētos teikt, ka zinātnei vispārīgā nozīmē ir jābūt konkrēta zinātnieka vai zinātnieku grupas orientētai. Tas ir, lai zinātne attīstītos veiksmīgi, ātri, radoši, tai ir jāsaklausa nevien pasaules tendences, bet konkrētā zinātnieka – indivīda balsi. Humanitārajā jomā tas ir tiešām vitāli svarīgi, jo tās centrā ir cilvēks un viņa (radītās vai pārmantotās) vērtības. Manā jomā personības nozīme var būt vienādojama ar kādas tēmas vai virziena pastāvēšanu, jo cilvēku skaidrojošās teorijas (un, manuprāt, jebkura humanitārā zinātne tiecas teoretizēt cilvēka sociālās un kultūras izpausmes) bieži ir kāda izcilā zinātnieka mūža darbs. Ja runājam par zinātnieka personības pārmaiņām vēsturiskā šķērsgriezumā, jāsaka, ka mūsdienu humanitāro zinātņu pārstāvis vairs netiek uztverts kā "visu lietu mērs", kā tas ir bijis, piemēram, 20. gadsimta sākumā. Tagad mēs dzīvojam zinātnieka – padomdevēja, zinātnieka – iedvesmas avota laikā, kas, manuprāt, ir brīnišķīgi, jo atbrīvo no dažāda veida ierobežojumiem. Šāds process vienlaikus var šķietami izjaukt ierasto hierarhiju, kurā zinātnieka statuss ir bijis nemainīgs vairākus gadsimtus. Taču, manuprāt, tagad piedzīvojam zinātnes demokratizāciju, kas, pirmkārt, izpaužas ar pētniecības tematikas vai virziena neierobežotu izvēli (piemēram, tagad beidzot ir iespējams pētīt kaut ko tik "mākslinieciski piezemētu" kā detektīvromāni, šausmu romāni vai tā dēvētu "izklaides literatūru"). Otrkārt, zinātnes demokratizācijai jāizpaužas kā vientiesīgas zinātnieku sabiedrības veidošanās, kurā tiek vērtēti konkrēti sasniegumi, nevis pastāv kādu mītisko "sakaru" un "attiecību" sistēma, kura bija labi pazīstama vēl pirms gadiem 10 – 15. Diemžēl jāatzīst, ka otrais demokratizācijas nosacījums pagaidām izpildās ar lielām grūtībām, ja vispār tiek ievērots. Uzskatu, ka mūsdienu zinātniekam ir jābūt godprātīgam pret sevi, saviem darbiem un rezultātiem. Tad būs iespējams ticēt zinātnes nākotnei. Es ticu.

Laikrakstam "Zinātnes Vēstnesis"
sagatavoja **Ilona Gehtmane–Hofmane**

Aizstāvēšana

2020. gada 27. novembrī Latvijas Universitātes Fizikas un astronomijas promocijas padomes atklātā sēdē **KAROLA PANKE** aizstāvēja promocijas darbu un viņai tika piešķirts zinātniskais doktora grāda (*Ph.D.*) fizikā un astronomijā. Balsošanas rezultāti: par – 9, pret – 0, atturas – 0.

⁎

2020. gada 2. decembrī Biznesa augstskolas "Turība" Ekonomikas un uzņēmējdarbības promocijas padomes atklātā sēdē **DACE BOLE** aizstāvēja promocijas darbu un viņai tika piešķirts zinātniskais doktora grāds ekonomikas un uzņēmējdarbības zinātnes nozarē, uzņēmējdarbības vadības apakšnozarē. Balsošanas rezultāti: par – 9, pret – 0, atturas – 0.

⁎

2020. gada 3. decembrī Rīgas Tehniskās universitātes promocijas padomes "P–01" atklātā sēdē **AIGA IVDRE** aizstāvēja promocijas darbu un viņai tika piešķirts zinātniskais doktora grāds (*Ph.D.*) ķīmijas inženierzinātnes nozarē, polimēru un šķiedrmateriālu tehnoloģijas apakšnozarē. Balsošanas rezultāti: par – 6, pret – 0, atturas – 0.

⁎

2020. gada 4. decembrī Baltijas Starptautiskās akadēmijas Ekonomikas un uzņēmējdarbības nozares promocijas padomes atklātā sēdē **ANDREJS ALEKSEJEVS** aizstāvēja promocijas darbu un viņam tika piešķirts zinātniskais doktora grāds (*Ph.D.*) ekonomikas zinātnē. Balsošanas rezultāti: par – 7, pret – 0, atturas – 0.

⁎

2020. gada 4. decembrī Latvijas Universitātes Tiesību zinātnes promocijas padomes atklātā sēdē **NĒRIKA LIZINSKA** aizstāvēja promocijas darbu un viņai tika piešķirts zinātniskais doktora grāds (*Ph.D.*) tiesību zinātnē. Balsošanas rezultāti: par – 7, pret – 0, atturas – 0.

⁎

2020. gada 4. decembrī Latvijas Universitātes Tiesību zinātnes promocijas padomes atklātā sēdē **LOLITA BUKA** aizstāvēja promocijas darbu un viņai tika piešķirts zinātniskais doktora grāds (*Ph.D.*) tiesību zinātnē. Balsošanas rezultāti: par – 8, pret – 0, atturas – 0.

⁎

2020. gada 4. decembrī Latvijas Universitātes Fizikas un astronomijas promocijas padomes atklātā sēdē **GUNA KRIEĶE** aizstāvēja promocijas darbu un viņai tika piešķirts zinātniskais doktora grāda (*Ph.D.*) fizikā un astronomijā. Balsošanas rezultāti: par – 11, pret – 0, atturas – 0.

⁎

2020. gada 14. decembrī Latvijas Universitātes Tiesību zinātnes promocijas padomes atklātā sēdē **ALEKSANDRS POTAIČUKS** aizstāvēja promocijas darbu un viņam tika piešķirts zinātniskais doktora grāds (*Ph.D.*) tiesību zinātnē. Balsošanas rezultāti: par – 7, pret – 0, atturas – 0.

⁎

2020. gada 28. decembrī plkst. 10:00 Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Medicīnas bāzes zinātnes, tai skaitā farmācijas promocijas padomes atklātā sēdē, kas notiks attālināti Zoom tiešsaistes platformā, **ZANE VITENBERGA–VERZA** aizstāvēs promocijas darbu par tēmu "Hroniskas obstruktīvas plaušu slimības (HOPS) skartu audu morfoloģisks raksturojums".

Recenzenti: *Dr.med.* Sergejs Isajevs (Latvijas Universitāte), *Dr.med*. Ingrida Balnytė (Lietuvas Veselības zinātņu universitāte, Lietuva), *Dr.med.vet.* Marina Aunapuu (Tartu Universitāte, Igaunija).

Ar promocijas darbu var iepazīties RSU bibliotēkā un tā kopsavilkumiem RSU tīmekļa vietnē.

⁎

2020. gada 30. decembrī plkst. 13:00 Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Klīniskās medicīnas promocijas padomes atklātā sēdē, kas notiks attālināti Zoom tiešsaistes platformā, **ILZE APINE** aizstāvēs promocijas darbu par tēmu "Magnētiskās rezonanses enterogrāfija Krona slimības diagnostikā, izmantojot difūzijas uzsvērto attēlu ar ķermeņa fona signāla nomākšanu (DWIBS) sekvenci".

Recenzenti: *Dr.med.* Maija Radziņa (Rīgas Stradiņa universitāte), *Dr.med*. Aldis Puķītis (Latvijas Universitāte), *Ph.D.* Karls Gunnars Olofs Ostrēms (Karl Gunnar Olof Åström, Upsalas universitāte, Zviedrija).

Ar promocijas darbu var iepazīties RSU bibliotēkā un tā kopsavilkumiem RSU tīmekļa vietnē.

⁎

2020. gada 30. decembrī plkst. 12:30 Latvijas Lauksaimniecības universitātes (LLU) Promocijas padomes "Lauksaimniecības un zivsaimniecības zinātnes, Mežzinātne" ar specializāciju "Mežzinātne" atklātā sēdē, kas notiks attālināti, **AGRIS ZIMELIS** aizstāvēs promocijas darbu par tēmu "Skuju koku celmu ieguves un transportēšanas tehnoloģisks risinājums" zinātniskā doktora grāda (*Ph.D.)* iegūšanai lauksaimniecības un zivsaimniecības zinātnēs, mežzinātnes nozarē.

Recenzenti: *Dr.silv.* Linards Sisenis (Latvijas Lauksaimniecības universitāte), *Dr.sc.ing.* Mudrīte Daugaviete (Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava"), *Ph.D.* Sergey Mohov (Baltkrievijas Valsts Tehnoloģiju universitātes docents, Baltkrievija).

Ar promocijas darbu var iepazīties LLU Fundamentālajā bibliotēkā Jelgavā, Lielā ielā 2 un tīmekļa vietnē http://llufb.llu.lv.

⁎

2021. gada 8. janvārī plkst. 11:00 Daugavpils Universitātes (DU) Ekonomikas un uzņēmējdarbības promocijas padomes atklātā sēdē, kas notiks attālināti Zoom tiešsaistes platformā, **OLGA ARHIPOVA** aizstāvēs promocijas darbu par tēmu "Variatīvo moduļu sistēma vispārizglītojošo izglītības iestāžu vadītāju profesionālajā pilnveidē" zinātniskā doktora grāda (*Ph.D.*) iegūšanai ekonomikā un uzņēmējdarbībā.

Recenzenti: *Dr.oec.* Olga Lavriņenko (Daugavpils Universitāte), *Dr.habil.oec.* Baiba Rivža (Latvijas Lauksaimniecības Universitāte, Latvijas Zinātņu akadēmija), *Dr.oec.* Manuela Tvaronavičiene (Lietuvas Aizsardzības ministrijas Lietuvas ģenerāļa Jona Žemaiša militāra akadēmija, Viļņas Gediminasa Tehniskā Universitāte, Lietuva).

Lūdzam interesentus reģistrēties dalībai sēdē līdz 2021. gada 5. janvārim, rakstot uz e–pastu: alina.danilevica@du.lv.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Daugavpils Universitātes bibliotēkā, Parādes ielā 1, Daugavpilī, un https://du.lv/zinatne–un–petnieciba/promocija/aizstavesanai–iesniegtie–promocijas–darbi/.

⁎

2021. gada 20. janvārī plkst. 11:00 Latvijas Universitātes (LU) Ģeogrāfijas nozares promocijas padomes atklātā sēdē, kas notiks attālināti, **LĪGA FELDMANE** aizstāvēs promocijas darbu par tēmu "Dzīvesvietas pievilcības sociāli telpiskās atšķirības Jelgavā" zinātniskā doktora grāda (*Ph.D.*) iegūšanai sociālās un ekonomiskās ģeogrāfijas nozarē, cilvēka ģeogrāfijas apakšnozarē.

Recenzenti: *Dr.geogr.* Ženija Krūzmētra (Latvijas Lauksaimniecības Universitāte), *Dr.* Donatas Burneika (Lietuvas Sociālo pētījumu centrs, Lietuva), *Dr.geogr.* Māris Bērziņš (Latvijas Universitāte).

Ar promocijas darbu var iepazīties LU Bibliotēkas Daudznozaru bibliotēkā (Raiņa bulv. 19, 2. stāvs, 203. telpa) divas nedēļas pirms aizstāvēšanas.

Atklātajā sēdē būs iespējams piedalīties tiešsaistē Zoom platformā. Lūdzam interesentus reģistrēties dalībai sēdē līdz š.g. 15. janvārim, rakstot uz e–pastu solvita.rusina@lu.lv.

⁎

2021. gada 12. janvārī plkst. 11:00 Baltijas Starptautiskās Akadēmijas (BSA) Ekonomikas un uzņēmējdarbības promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Lomonosova 4, 317. auditorijā **ALEKSANDR AVERIN** aizstāvēs promocijas darbu par tēmu "Reģionālās ekonomiskās politikas efektivitātes palielināšana mazās uzņēmējdarbības atbalsta un attīstības jomā (kā piemēru aplūkojot Maskavas aglomerāciju)" zinātniskā doktora grāda (Ph.D.) iegūšanai ekonomikas zinātnē.

Recenzenti: Dr.sc.ing. Žanna Caurkubule (Baltijas Starptautiskā akadēmija), Dr.oec. Elīna Gaile– Sarkane (Rīgas Tehniskā universitāte), Dr.econ.sc. Vladimir Osipov (Institute of Market Problems, Russian Academy of Sciences, Krievija).

Ar promocijas darbu var iepazīties BSA Bibliotēkā Rīgā, Lomonosova ielā 1 kā arī augstskolas tīmekļa vietnē www.bsa.edu.lv.

Sakarā ar valstī noteiktajiem ierobežojumiem reģistrēšanās promocijas padomes sēdes tiešsaistes videokonferencei "BigBlueButton" platformā iespējama, nosūtot e–pastu uz adresi doktorantura@bsa.edu.lv.

⁎

2021. gada 12. februārī plkst. 14:00 Latvijas Mākslas akadēmijas (LMA) promocijas padomes atklātā sēdē Rīgā, Kalpaka bulvārī 13 vai attālināti Zoom platformā **EDĪTE PARUTE** aizstāvēs promocijas darbu par tēmu "Rīdzinieku modes tērpa vēsturiskā evolūcija (13.–18. gs.) vizuālās kultūras un sociāli ekonomisko faktoru kontekstā" zinātniskā doktora grāda (*Ph.D.*) iegūšanai mūzikas, vizuālās mākslas un arhitektūras nozarē.

Recenzenti: *Dr.art.* Jānis Kalnačs (Vidzemes Augstskola), *Dr.art.* Ieva Pīgozne (Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts), *Dr.art.* Baiba Vaska (Latvijas Nacionālais vēstures muzejs).

Ar promocijas darbu var iepazīties LMA tīmekļa vietnē www.lma.lv.

Redaktore Ilona Gehtmane–Hofmane
"Zinātnes Vēstnesis"
Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.
Reģistrācijas apliecība nr. 75.
Izdevējs: Latvijas Zinātņu akadēmija, Latvijas Zinātnes padome, Latvijas Zinātnieku savienība.
"Science Bulletin". Latvian Academy of Sciences, Latvian Council of Science, Association of Latvian Scientists.
"Zinātnes Vēstnesis" redakcijas padome:
akadēmiķis Guntis Zemītis (vadītājs), LZA prezidents Ivars Kalviņš, LZA ģenerālsekretārs Baiba Rivža, akadēmiķi Andrejs Siliņš, Pēteris Trapencieris, LZA sabiedrisko attiecību speciāliste Ilze Stengrevica, LZP direktore Gita Rēvalde un eksperts Arnis Kokorēvičs, Uldis Grāvītis (LZS).
Redakcija: Rīgā, Akadēmijas laukumā 1.
Tālr. 67225361, 26593299, fakss 67821153.
E pasts: zinatnes.vestnesis@lza.lv; http://www.lza.lv
Indekss 77165.